

Lesley Griffiths AS

Y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd

Cymru, a'r Trefnydd

10 Tachwedd 2023

Cynllun Cynefin Cymru

Annwyl Lesley,

Fel y gwyddoch, mae ystod o randdeiliaid wedi mynegi pryderon ynghylch Cynllun Cynefin Cymru. Mae sawl un ohonynt wedi cysylltu â'r Pwyllgor i dynnu sylw at y pryderon hyn, ac felly er bod y materion perthnasol wedi'u gwyntyllu i ryw raddau yn ystod y Cyfarfod Llawn ddoe, rwy'n ysgrifennu i ofyn am ymateb ysgrifenedig gennych cyn ein sesiwn graffu gyda chi ym mis Rhagfyr.

Mae'r rhanddeiliaid sy'n galw ar y Pwyllgor i ymchwilio i'r mater hwn yn cynnwys Cymdeithas y Pridd, Undeb Cenedlaethol yr Amaethwyr Cymru, Undeb Amaethwyr Cymru, Cymdeithas Tir a Busnes Cefn Gwlad Cymru, Rhwydwaith Ffermio er Lles Natur Cymru, Ffermwyr a Thyfwyr Organig, Cynhyrchwyr Cig Oen ac Eidion Cymru Cyf, Ardystiad Bwyd Cymreig o Ansawdd Cyf, Fforwm Organig Cymru, Ymddiriedolaeth Genedlaethol Cymru ac RSPB Cymru.

Mae gohebiaeth gan Andrew Tuddenham o Gymdeithas y Pridd yn nodi bod undebau'r amaethwyr, cyrff anllwydraethol a chyrrff rheoli organig i gyd yn adrodd bod ffermwyr sy'n cael cymorth i'w helpu i fabwysiadu arferion ffermio carbon isel er lles natur drwy Glastir yn wynebu toriadau rhwng 60 a 95 y cant i'r cymorth y maent yn ei gael. Gallai hyn, er enghraifft, olygu nad yw gaeafu stoc mynydd oddi ar y fferm neu reoli gweirgloddiau yn hyfyw mwyach.

Cyfraddau talu ac asesiad o'r effaith economaidd

Gwnaethoch nodi yn y Cyfarfod Llawn ar 4 Hydref bod sefyllfa ariannol anffafriol Llywodraeth Cymru wedi cyfyngu ar gwmpas y Cynllun Cynefin Cymru trosiannol. Fodd bynnag, nid yw rhanddeiliaid yn deall yn llawn sut y cafodd y cyfraddau talu eu pennu tra bod cyllideb gyffredinol y cynllun heb ei

chadarnhau. Mae rhanddeiliaid hefyd yn nodi eu bod wedi gweld cynlluniau amaeth-amgylcheddol yn parhau mewn rhannau eraill o'r Deyrnas Unedig ar ôl i gyllid y Cynllun Datblygu Gwledig ddod i ben; er enghraifft, mae'r Cynllun Stiwardiaeth Cefn Gwlad yn Lloegr yn parhau. Mae rhai ohonynt, felly, yn cwestiynu pam yr oedd yn rhaid dod â Glastir i ben a chyflwyno cynllun trosiannol newydd gyda chyfraddau talu is. Awgrymwyd y gallai'r cynllun trosiannol newydd fod yn opsiwn i newydd-ddyfodiaid, tra gallai'r unigolion sydd eisoes â chontractau Glastir fod wedi parhau o dan yr un system.

Roedd Glastir yn gynllun a oedd yn cwmpasu'r fferm gyfan, tra bod Cynllun Cynefin Cymru yn seiliedig ar daliad fesul hectar o lecynnau cymwys o gynefin, gan gyflwyno elfen daprog drwy gapio'r taliadau. Dywedodd undebau'r amaethwyr y byddai'r unigolion sydd â'r arwynebedd fwyaf o gynefin ar eu ffermydd, ac felly'r potensial gorau i weithredu er lles natur, yn cael eu cosbi, sy'n newid sylweddol o gynllun Glastir. Mae pryderon wedi'u mynegi bod y newid hwn wedi'i wneud heb ymgynghoriad a heb foddelu'r effaith ar hyfywedd busnesau. Bellach, gofynnir i ffermwyr sydd wedi symud tuag at arferion rheoli tir cynaliadwy dros nifer o flynyddoedd addasu i ostyngiad sylweddol mewn incwm dros gyfnod o 6 mis, sydd, yn ôl undebau'r amaethwyr, yn golygu bod ffermwyr mewn sefyllfa fregus, heb ddigon o amser i addasu. Maent yn pwysleisio, felly, nad yw Cynllun Cynefin Cymru yn cyflawni pob un o'r amcanion ar gyfer rheoli tir yn gynaliadwy a nodwyd yn *Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023*. Mae pryderon wedi'u mynegi hefyd y bydd y system hon o gyfraddau talu yn gosod cysail ar gyfer y Cynllun Ffermio Cynaliadwy.

Byddai'n ddefnyddiol pe gallech egluro'r rhesymeg a'r fethodoleg a ddilynwyd i bennu'r cyfraddau talu, yn ogystal ag egluro pam na chynhaliwyd unrhyw asesiad o'r effaith economaidd nac ymgynghoriad penodol ar Gynllun Cynefin Cymru, a pham na wnaed unrhyw waith modelu arno, cyn i'r cynllun gael ei gyflwyno. Os yw gwaith modelu o'r fath ac asesiad o'r effaith economaidd yn yr arfaeth, byddai'n ddefnyddiol cael rhagor o fanylion am y gwaith hwnnw.

Nifer yr amaethwyr sy'n manteisio ar y cynllun

Ar 8 Tachwedd, gwnaethoch ddweud wrth y Cyfarfod Llawn bod 1,600 o amaethwyr wedi gwneud cais am gymorth gan y cynllun, gan ychwanegu nad yw 40 y cant o'r rheini yn rhan o'r cynllun Glastir ar hyn o bryd. O ystyried bod tua 3,000 o amaethwyr yn rhan o'r cynllun Glastir yng Nghymru ar hyn o bryd, pa mor hyderus ydych chi y bydd y niferoedd sy'n manteisio ar y cynllun newydd yn cyrraedd yr un lefel ag o dan Glastir, ac na fydd unrhyw ddirywiad mewn arferion rheoli tir cynaliadwy o ganlyniad i'r niferoedd sy'n manteisio ar y cynllun newydd? A yw'r nifer sy'n manteisio ar Gynllun Cynefin Cymru ar hyn o bryd yn peri pryder ynghylch y nifer a fydd yn manteisio ar y Cynllun Ffermio Cynaliadwy yn y dyfodol?

Os bydd llai o amaethwyr yn rhan o Gynllun Cynefin Cymru o gymharu â Glastir, mae rhanddeiliaid hefyd wedi mynegi pryderon y gallai'r gyllideb a ddyrennir i gynllun sydd i bob pwrpas yn disodli'r cynllun blaenorol yn cael ei cholli o'r sector. Mae rhanddeiliaid yn galw i'r gyllideb hon gael ei

chlustnodi ar gyfer amaethyddiaeth. Yng nghyd-destun dyraniadau cyllidebol cyfyngedig, mae'r pryderon hyn yn ddilys ac mae'n ddealladwy bod y sector yn eu mynegi. Mae rhanddeiliaid yn ymwybodol y byddwn yn gwneud gwaith craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2024-25 yn y flwyddyn newydd, ond byddem yn croesawu sicrwydd gennych ynghylch yr arian a ddyrannwyd i Gynllun Cynefin Cymru eleni.

Diffyg cefnogaeth i ddull organig sy'n cynnwys y fferm gyfan

Mae ystod o randdeiliaid wedi mynegi pryderon nad yw Cynllun Cynefin Cymru yn darparu cymorth ar gyfer rheolaeth organig ardystiedig sy'n cynnwys y fferm gyfan. Dywed Cymdeithas y Pridd fod nifer o amaethwyr yn nodi y byddant yn troi at arferion mwy dwys i gynnal eu hincwm. I gefnogi'r datganiad hwn, atodaf ganlyniadau arolygon diweddar a gynhaliwyd gan nifer o sefydliadau, sy'n dangos effaith andwyol ddisgwyliedig y cynllun ar lefel y fferm o safbwynt rhai ffermwyr. Mae'r safbwyntiau a fynegwyd yn trafod y risg o golli amaethwyr organig yn ogystal ag amaethwyr sydd eisoes wedi ymrwmo i egwyddorion rheoli tir yn gynaliadwy sy'n sail i'r dull gweithredu newydd o ran cymorth amaethyddol yng Nghymru. Byddai hynny'n ganlyniad anfwriadol anffodus iawn wrth weithredu'r cynllun trosiannol hwn.

Problemau mapio

Cafodd materion ynghylch y fethodoleg a ddilynwyd ar gyfer mapio eu codi gyda chi yn y Cyfarfod Llawn, a rhoesoch sicrwydd ar 24 Hydref bod y materion hynny bellach wedi'u datrys. Mae rhanddeiliaid yn pryderu y gallai'r diffygion yn y fethodoleg ar gyfer Cynllun Cynefin Cymru fod â goblygiadau i'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy os yw'r un fethodoleg yn cael ei defnyddio.

Mae'n bwysig inni gael hyn yn iawn i ffermwyr, ac felly byddwn yn ddiolchgar pe gallech nodi sut y byddwch yn sicrhau na fydd unrhyw faglau a phroblemau cychwynnol gyda Chynllun Cynefin Cymru yn cael eu hailadrodd wrth ddylunio a gweithredu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy.

Goblygiadau i'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy

Mae ystod o randdeiliaid wedi mynegi pryderon y gallai Cynllun Cynefin Cymru, er y bwriadwyd iddo bontio'n ddi-dor i'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy, yn hytrach arwain at ganlyniadau economaidd ac amgylcheddol difrifol i Gymru, gan rwystro'r broses o weithredu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy o'r cychwyn cyntaf.

Nid dim ond problem i'r amaethwyr sy'n rhan o Glastir ar hyn o bryd ac sydd wedi ymrwmo i arfer gorau mewn rheoli tir yw'r materion sy'n codi gyda Chynllun Cynefin Cymru. Gallai'r materion hyn hefyd danseilio hyder yn null gweithredu'r dyfodol o dan y Cynllun Ffermio Cynaliadwy, ac yn y cysyniad y bydd ffermwyr sy'n ymuno â'r cynllun hwn yn cael taliad teg am sicrhau canlyniadau amgylcheddol.

Er mai dim ond ychydig o amser sydd gennym i ymdrin â'r materion hyn mewn perthynas â'r Cynllun Cynefin Cymru presennol, hoffai rhanddeiliaid gael sicrwydd y bydd y materion perthnasol wedi'u datrys cyn i'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy gael ei gyflwyno yn 2025.

Edrychaf ymlaen at eich ymateb i'r materion a godwyd.

Cofion cynnes,

Paul Davies AS

Cadeirydd: Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig

Amg: HWS Farm Impacts shareable.xls

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg

